

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας
του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης σε συνεργασία με το ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος –
Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική
Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»**

Ο ρόλος της συνειδητότητας και των ΤΠΕ στην χαρισματικότητα

The role of consciousness and ict in giftedness

της

Καζάνα Ελένης

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση
του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών
Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ-Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος –
Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και
Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Κομοτηνή/Αθήνα

2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η χαρισματικότητα είναι ένα φαινόμενο που έχει απασχολήσει κατά καιρούς την ερευνητική κοινότητα, όσον αφορά τον ορισμό της, τα χαρακτηριστικά της και τους παράγοντες που συμβάλλουν στην εκδήλωσή της. Έρευνες έχουν δείξει ότι η χαρισματικότητα δεν αντιστοιχεί μόνο σε υψηλό νοητικό πηλίκο αλλά ενέχει και άλλες έννοιες όπως αυτή της συνειδητότητας. Στην πυραμίδα της χαρισματικότητας μάλιστα η συνείδηση βρίσκεται στα υψηλότερα σκαλοπάτια της ιεραρχίας. Η παρούσα έρευνα βασίστηκε σε άρθρα επιστημονικών περιοδικών, με σκοπό να διερευνήσει κάποιους από τους παράγοντες που ενισχύουν την εκδήλωση της χαρισματικότητας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.), οι περιβαλλοντικοί παράγοντες (οικογένεια, σχολείο) και άλλοι συμπληρωματικοί παράγοντες παίζουν σημαντικό ρόλο στην έννοια της χαρισματικότητας.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Albrecht, K. (2006). *Social intelligence, the new science of success*. San Francisco, CA : Jossey-Bas

Ardila, A. : “Is self-consciousness” equivalent to “executive function?”, *Psychology and Neuroscience*, pp. 1-6, (2016). <https://doi.org/10.1037/pne0000052>

Ardila, A. : “Development of Metacognitive and Emotional Executive Functions in Children”, *Applied Neuropsychology: Child*, pp. 1–6, (2013)

Bakola, L., Rizos, N., Drigas, A. (2018), ICTs Supportive and Therapeutic Contribution in Psychoemotional Disorders in Childhood and Adolescence, iJES – Vol. 6, No. 2, <https://doi.org/10.3991/ijes.v6i2.8796>

Barnard, K. L. & Curry, F. J. (2011). Self-compassion: conceptualizations, correlates, & interventions. *Review of General Psychology*, 15(4), 289-303.

Beverly Park Woolf (2010), *Building Intelligent Interactive Tutors- Student-centered strategies for revolutionizing e-learning*, Morgan Kaufmann Publishers is an imprint of Elsevier 371.33'4—dc22

Brody, L., & Mills, C. (2005). Talent search research: what we have learnt? *High Ability Studies*, 16 (1), 97-111.

Cabero, J., & Marín, V. (2014). Educational possibilities of social networks and group work. University students' perceptions. [Posibilidades educativas de las redes sociales y el trabajo en grupo. Percepciones de los alumnos universitarios]. *Comunicar*, 42, 165-172. <https://doi.org/10.3916/C42-2014-16>

Cassady, J. & Johnson, R. (2002). Cognitive test anxiety and academic performance. *Contemporary Educational Psychology*, 27, 270-295.

Chatzara, K., Karagiannidis, C., & Stamatis, D. Study on intelligent emotional agents for learning, Proceedings of the 7th Pan-Hellenic Conference with International Participation «ICT in Education», vol.I, pp.111-117 University of Peloponnese, Korinthos, Greece, 23-26 September 2010.

Coleman, L.J. & Cross, T.L. (2001). Being gifted. WaCo, T.X.: Pruficck Press.

Cooper, B. (2006, July). The significance of emotion and empathy in learning with MC3. In Advanced Learning Technologies, 2006. Sixth International Conference on (pp. 1204-1205). IEEE

Cuff, B. , Brown, S.J. , Taylor, L. and Howat, D. (2014) Empathy: a review of the concept. Emotion Review, volume (in press)
<http://dx.doi.org/10.1177/1754073914558466>

Cropley, A. J. (1992). Creativity as an element of giftedness. *International Journal of Educational Research*, 19, 17-30.

Delgoshaei, Y., Delavari, N. (2012). Applying multiple-intelligence approach to education and analyzing its impact on cognitive development of pre-school children, Volume 32, Pages 361-366, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.01.054>

Delisle, J., & Lewis, B. (2003). The Survival Guide for Teachers of Gifted Kids: How to Plan, Manage and Evaluate Programs for Gifted Youth K-12. Minneapolis: Free Spirit Publishing

Delisle, J. R., & Galbraith, J. (2002). When gifted kids don't have all the answers: How to meet their social and emotional needs. Minneapolis, MN: Free Spirit.

Dijksterhuis, A, & Meurs, T. (2006). Where Creativity Resides: The Generative Power of Unconscious Thought, Consciousness and Cognition, 15, 135-

Drigas, A. & Karyotaki, M. (2018). Mindfulness Training & Assessment and Intelligence, *iJES* – Vol. 6, No. 3, doi: 10.3991/ijes.v6i3.9248

Drigas, A. & Mitsea, E. (2020). The Triangle of Spiritual Intelligence, *iJES* – Vol. 8, No. 1, <https://doi.org/10.3991/ijes.v8i1.12503>

Drigas, A. & Karyotaki, M. (2019). A Layered Model of Human Consciousness, *iJES* – Vol. 7, No. 3, <https://www.researchgate.net/deref/https%3A%2F%2Fdoi.org%2F10.3991%2Fijes.v7i3.11117>

Drigas, A. & Kontosavlou, E. (2019). The Use of Information and Communications Technology (I.C.T.) in Gifted Students, *iJES* – Vol 7, No. 2, <https://doi.org/10.3991/ijes.v7i2.10815>

Drigas, A. & Pappas, M. (2017). The Consciousness-Intelligence-Knowledge Pyramid: An 8x8 Layer Mode, *iJES* – Vol. 5, No. 3, <https://doi.org/10.3991/ijes.v5i3.7680>

Drigas, A. & Karyotaki, M. (2017). Attentional Control and other Executive Functions, *iJET* – Vol. 12, No. 3, <https://doi.org/10.3991/ijet.v12i03.6587>

Drigas, A. & Papoutsis, Ch. (2019) Emotional Intelligence as an Important Asset for HR in Organizations: Leaders and Employees. *iJAC* – Vol. 12, No. 1, <https://doi.org/10.3991/ijac.v12i1.9637>

Drigas, A. & Papoutsis, Ch. (2018). A New Layered Model on Emotional Intelligence, *Journal of Behavioral Sciences* 8, 45, doi:10.3390/bs8050045 www.mdpi.com/journal/behavsci

Drigas, A. , Alexopoulou, A., Batsou, A. (2019). Resilience and Academic Underachievement in Gifted Students: Causes, Consequences and Strategic Methods

of Prevention and Intervention, iJOE – Vol. 15, No. 14,
<https://doi.org/10.3991/ijoe.v15i14.11251>

Drigas, A. & Papoutsis, Ch., Skianis, Ch. (2018), Mobile Applications to Improve Emotional Intelligence in Autism – A Review, iJIM – Vol. 12, No. 6,
<https://doi.org/10.3991/ijim.v12i6.9073>

Drigas, A. & Papoutsis, Ch. (2017), Empathy and Mobile Applications, iJIM – Vol. 11, No. 3, <https://doi.org/10.3991/ijim.v11i3.6385>

Drigas, A. & Karyotaki, M. (2019), Executive Functioning and Problem Solving: A Bidirectional Relation, iJEP – Vol. 9, No. 3, <https://doi.org/10.3991/ijep.v9i3.10186>

Fulford, H., McSwiggan, L., Kroll, T., & MacGillivray, S. (2016). Exploring the Use of Information and Communication Technology by People With Mood Disorder: A Systematic Review and Metasynthesis. JMIR mental health, 3(3).
<https://doi.org/10.2196/mental.5966>

Gagne, F. (2009). Building gifts into talents: Detailed overview of the DMGT 2.0. In MacFarlane, B., & Stambaugh, T. (Eds.), Leading change in gifted education: The festschrift of Dr. Joyce VanTassel-Baska. Waco, TX: Prufrock Press.
<https://bit.ly/2NEq4Bp>

Gay, G., Pollak, J. P., Adams, P., & Leonard, J. P. (2011). Pilot study of Aurora, a social, mobile-phone-based emotion sharing and recording system. Journal of diabetes science and technology, 5(2), 325-332.
<https://doi.org/10.1177/193229681100500219>

Goleman, D. (2011). Η συναισθηματική νοημοσύνη Γιατί το «EQ» είναι πιο σημαντικό από το «IQ», εκδ. Πεδίο, ISBN: 9789609405904

Goleman, D. (2006). *Social intelligence, the new science of human relationships*. New York, NY: Bantam Dell. Kihlstrom

Gooch D, Thompson P, Nash HM, Snowling MJ, Hulme C (2016), The development of executive function and language skills in the early school years. *J Child Psychol Psychiatry*. **57(2):180-7**. doi: [10.1111/jcpp.12458](https://doi.org/10.1111/jcpp.12458).

Greenfield, S. (2015). *Mind change: How digital technologies are leaving their mark on our brains*. Random House Incorporated.

Guilford, J. P. (1968). *Intelligence, Creativity and their educational implications*. San Diego.

Haensly, P. (2004). Parenting gifted children. *Gifted Child Today*, 27, 1, 31.

Hallahan, D.P., Kauffman, J.M., & Pullen, P.C. (2012). *Exceptional learners: An introduction to special education*. 12th Edition. Boston, MA: Pearson.

Heylighen, F. (n.d.). Gifted people and their problems. Retrieved from <http://talentdevelop.com/articles/GPATP1.html>

Horner, A. J. (2006). The Unconscious and the Creative Process, *Journal of the American Academy of Psychoanalysis and Dynamic Psychiatry*, 34, 3.

Jarrell, A., & Lajoie, S. P. (2017). The regulation of achievements emotions: Implications for research and practice. *Canadian Psychology*, 58, 276–287. Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.1037/cap0000119>

John-Steiner, V., Connery, M. C., & Marjanovic-shane, A. (2010). Dancing with the Muses: A Cultural-Historical Approach to Play, Meaning Making and Creativity. In M. C. Connery, V. John-Steiner, & A. Marjanovic-Shane (Eds.), *Vygotsky and Creativity*. A

Cultural-Historical Approach to Play, Meaning Making, and the Arts. New York: Peter Lang

Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10, 144–156.

Kapa LL, Plante E, Doubleday K,(2017), Applying an Integrative Framework of Executive Function to Preschoolers With Specific Language Impairment, US National Library of Medicine National Institutes of Health , NCBI, 16;60(8):2170-2184. doi: 10.1044/2017_JSLHR-L-16-0027

Karamali Esmaili S, Shafaroodi N, Hassani Mehraban A, Parand A, Zarei M, Akbari-Zardkhaneh S,(2017), US National Library of Medicine National Institutes of Health, NCBI, [Basic](#) [Clin](#) [Neurosci](#) 8(3):203-212. Doi: <https://doi.org/10.18869/nirp.bcn.8.3.203>

Kaufman, J. (2012). Counting the muses: Development of the Kaufman domains of creativity scale (K-DOCS). *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 6(4), 298-308. <https://doi.org/10.1037/a0029751>

Kurup, A., Basu, A., Chandra, A., Jayan, P., Nayar, S., Jain, G. C. & Rao, A. G. (2013). An introduction: Reading on giftedness in children. National Institute of Advanced Studies, Indian Institute of Science Campus, Bangalore.

Lemons, G. (2011). Diverse Perspectives of Creativity Testing: Controversial Issues When Used for Inclusion Into Gifted Programs, *Journal for the Education of the Gifted* 34(5) 742–772, DOI: 10.1177/0162353211417221 <http://jeg.sagepub.com>

Levy, J., & Plucker, J. (2008). A multicultural competence model for counseling gifted and talented children. *Journal of School Counseling*, 6(4), 1-47. Retrieved from www.isc.montana.edu/articles/v6n4.pdf

Mahajan, A. (2017). Tracing Giftedness: An Exploration of Theories, Programmes and Emerging Dilemmas. *Tattva-Journal of Philosophy*, 9(2), 23-32

Manning, S. (2006). Recognizing Gifted Students: A practical Guide for Teachers. *KAPPA DELTA PI RECORD*, 66.

Marsella, S. C. (2002). Pedagogical soap. In *Socially Intelligent Agents* (pp.141-148). Springer US. http://dx.doi.org/10.1007/0-306-47373-9_17

Matthews, M.S., & McBee, M. T. (2007). School factors and the underachievement of gifted children in a talent search summer program. *Gifted Child Quarterly*.

Miller, A.I. (2007). Unconscious Thought, Intuition, and Visual Imagery-A Critique of "Working Memory, Cerebellum, and Creativity", *Creativity Research Journal*, v. 19, n. 1, 47-48.

Moore, A.L., & Neal, L.I. (2010). Young, gifted, and Black: Keeping your soul intact. *Black History Bulletin*, 73(1), 4-6.

NAGC Board of directors, National Association For Gifted Children (2019). Key Considerations in Identifying and Supporting Gifted and Talented Learners , 202.785.4268, www.nagc.org

Nils R. Varney & Heather Stewart, (2004), Is Impaired Executive Function a Single or Multidimensional Disability?, *Journal of Applied Neuropsychology* Volume 11, 2004 - Issue 4, https://doi.org/10.1207/s15324826an1104_10

Nunley, K. (2003). A Student's Brain: The Parent/teacher Manual, **Brains.OR-G**

Obermeyer J, Schlesinger J, Martin N .(2018), Evaluating the Contribution of Executive Functions to Language Tasks in Cognitively Demanding Contexts. US National Library of Medicine National Institutes of Health ,NCBI 21;29(1S):463-473. doi:10.1044/2019_AJSLP-CAC48-18-0216

Paiva, A., Dias, J., Sobral, D., Aylett, R., Woods, S., Hall, L., & Zoll, C. (2005). Learning by feeling: Evoking empathy with synthetic characters. *Applied Artificial Intelligence*, 19(3-4), 235-266. <http://dx.doi.org/10.1080/08839510590910165>

Petrides, K. V., Furnman, A. (2003). Trait Emotional Intelligence: Behavioural Validation in Two Studies of Emotion Recognition and Reactivity to Mood Induction, *Journal of Personality*, 17(1):39 – 57

Phillips, C. E. (2009). An Exploration of identification of leadership for gifted students. Doctoral Thesis of Philosophy. U.S.: The Morgridge College of Education, University of Denver.

Plato. (2003). *The Republic*. BIGZ. Belgrade.

Piske, F. H. R., Stoltz, T., & Machado, J. (2014b). Creative Educational Practices for Inclusion of Gifted Children. *Creative Education*, 5, 803-808. <http://www.scirp.org/journal/PaperInformation.aspx?PaperID=46997>

Prevost LB , Lemons PP.(2016), Step by Step: Biology Undergraduates' Problem-Solving Procedures during Multiple-Choice Assessment.*CBE Life Sci Educ.* ;15(4). pii: ar71.

Renzulli, J.S. (2003). «Conceptions of Giftedness and its Relationship to the Development of Social Capital», in N. Colangelo and G.A. Davis (eds), *Handbook of Gifted Education*, Boston: Allyn and Bacon.

Reis, S. M., Baum, S. M., & Burke, E. (2014). An operational definition of twice-exceptional learners: Implications and applications. *Gifted Child Quarterly*, 58, 217–230.

Rindermann, H., & Neubauer, A. C. (2004). Processing speed, intelligence, creativity, and school performance: Testing of causal hypotheses using structural equation models. *Intelligence*, 32, 573-589. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2004.06.005>

R. G. Bautista, “The impact of cognitive and metacognitive learning strategies in desktop teaching,” *ANGLISTICUM, Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, vol. 1, no. 2, pp. 135-143, 2015.

Rosemarin, S. (2016) Enhancing Creativity by Using NLP(NeurologicalLinguistic Programming) and Guided Imagery, *Universal Journal of Educational Research* 4(9): 2191-2194, DOI: 10.13189/ujer.2016.040931

Rogers, B. K., (2002), *Re-Forming Gifted Education: Matching the Program to the Child*, Great Potential Press, Inc., Scottsdale

R. Cobcroft, S. Towers, J. Smith & A. Bruns, “Mobile learning in review: Opportunities and challenges for learners, teachers, and institutions”. *Proceed-ings Online Learning and Teaching (OLT) Conference 2006*, pp. 21-30, 2006

Ruzica Petrovic, Vesna Trifunovic , Radmila Milovanovic **(2013)**, Giftedness and Creativity of Students and Teachers in the Process of Education, *Journal of International Education Studies* Vol. 6, No. 7, <https://doi.org/10.5539/ies.v6n7p111>

Selbey, E. D., Shaw, E. J., & Houtz, J. C., (2005). The Creative Personality, *Gifted Child Quarterly*, v. 49, n. 4.

Sisk, D., & Torrance, E. P. (2001). *Spiritual intelligence: Developing higher consciousness*. Buffalo, NY: Creative Education Foundation Press.

Steiner, H. H., & Carr, M. (2003). Cognitive development in gifted children: Toward a more precise understanding of emerging differences in intelligence. *Educational Psychology Review*, 15(3), 215-246. <https://doi.org/10.1023/A:1024636317011>

Stoltz, T., Piske, F. H. R., de Freitas, M. F. Q., D'Aroz, M. S., & Machado, J. M. (2015). Creativity in Gifted Education: Contributions from Vygotsky and Piaget. *Creative Education*, 6, 64-70. <http://dx.doi.org/10.4236/ce.2015.61005>

Stormont, M., Stebbins, M. S., & Holliday, G. (2001). Characteristics and educational support needs of underrepresented gifted adolescents. *Psychology in the Schools*, 38, 413–423.

Strop, J. (2003). The affective side: Programming beyond the label. *Understanding Our Gifted*, 15(2), 27-29.

The Quest for Giftedness. Proceedings of the Annual Conference of the Society for the Advancement of Gifted Education (SAGE) (11th, Calgary, Alberta, Canada, November 17-18, 2000).

Thomas, C. (2013). Role of mindfulness in reducing challenging behaviour. *Learning Disability Practice*, 16(10), 33-37.

Verma, Y. & Tiwar, K. G. (2017). Self-compassion as the predictor of flourishing of the students. *The International Journal of Indian Psychology*, 4:3, 10-29.

Vincent, A. S., Decker, B. P., & Mumford, M. D. (2002). Divergent thinking, intelligence, and expertise: A test of alternative models. *Creativity Research Journal*, 14, 163-178. https://doi.org/10.1207/S15326934CRJ1402_4

Wells, E. I. (2010). Psychological well-being: Psychology of emotions, motivations and actions. USA: Nova Science Pub Inc

Wolever, R. Q., Bobinet, K. J., McCabe, K., Mackenzie, E. R., Fekete, E., Kusnick, C. A., & Baime, M. (2012). Effective and viable mind-body stress reduction in the workplace: A randomized controlled trial. *Journal of Occupational Health Psychology*, 17(2), 246–258. doi:<http://dx.doi.org/10.1037/a0027278>

Woolf, B. P., Arroyo, I., Muldner, K., Burleson, W., Cooper, D. G., Dolan, R., & Christopherson, R. M. (2010, January). The effect of motivational learning companions on low achieving students and students with disabilities. In *Intelligent Tutoring Systems* (pp. 327-337). Springer Berlin Heidelberg. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-642-13388-6_37

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντωνίου, Α., Σ., Ξυπολιτά, Ε., (2016). «Η ικανότητα αυτορρύθμισης και οι μεταγνωστικές δεξιότητες των χαρισματικών μαθητών». Πρακτικά 6^{ου} Πανελληνίου συνεδρίου επιστημών εκπαίδευσης. ΕΚΠΑ. Τομέας Ειδικής αγωγής και Ψυχολογίας Π.Τ.Δ.Ε. Κέντρο μελέτης, ψυχοφυσιολογίας και εκπαίδευσης

Αργυρίου Αργύριος, Γιωτοπούλου Γεωργία, Παππά Αγγελική-Μαρία (2016), Χαρισματικοί μαθητές και Εκπαίδευση, Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, Τομ. 2016.

Θωμαΐδου, Λ., Μελετέα, Ε. (2003). Έρευνα και Δράση για τα χαρισματικά ταλαντούχα παιδιά στην Ελλάδα. Περιοδικό «Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών», εκδ. Πατάκη, τ. 29.σ.40-41.

Λόξα Γ. (2004) Η εκπαίδευση των μαθητών με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα, Οδηγίες για τους εκπαιδευτικούς Πρωτ/θμιας και Δευτ/θμιας Εκπαίδευσης, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Τμήμα Ειδικής Αγωγής.

Μανωλάκος Προκόπης (2010), Χαρισματικοί - Ταλαντούχοι Μαθητές. Τρόποι στήριξης και τρόποι εκπαίδευσης χαρισματικών μαθητών. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010.

Ματσαγγούρας Η. (επιμ.) (2008). Εκπαιδύοντας παιδιά υψηλών ικανοτήτων μάθησης: Διαφοροποιημένη συνεκπαίδευση. Αθήνα: Gutenberg.

Ματσαγγούρας, Η. (2005). Η εκπαίδευση παιδιών με υψηλές ικανότητες μάθησης: Προτάσεις για το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ημερίδα του Τομέα Επιστημών της Αγωγής του ΠΤΔΕ – Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Μελετέα, Ε.Τ.(2004). «Humanize Technology: Interactive Multicultural Educational Network and Global Curriculum development for Gifted Talented Students», The 9th Conference of the European Council for High Ability: "Educational Technology for Gifted Education: From Information Age to Knowledge Era". (ECHA - 09 - 13 September 2004, Pamplona, Navarra(Spain).

Μπογδάνου, Δ. (2009). Αναγνώριση και ταυτοποίηση των παιδιών υψηλών ικανοτήτων μάθησης. Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων, Τεύχ. 15, 135-147. Ανακτήθηκε 22 Δεκεμβρίου 2019, από <http://www.pi-schools.go/download/publications/epitheorisi/tevxos15/135-147.pdf>

Παπανδρέου, Α.(2013). Το εκπαιδευτικό μας σύστημα «καταπίνει» τα παιδιά του. Ανακτήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2019 από <http://psychografima.com/12562/to-ekpedeftiko-mas-sistema-katapini-ta-pedia-tou/>

Παπαλεοντίου Λουκά, Ε. (2002), ΜΕΤΑΓΝΩΣΗ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ, περιοδικό «Σύγχρονη Εκπαίδευση» 59-64, <https://www.researchgate.net/publication/259848802>

Ρήγα Ασημίνα, Ρήγα Κατερίνα (2019), Χαρισματικοί Μαθητές και Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα: Διερεύνηση της αναγκαιότητας και της δυνατότητας Εκπαίδευσής τους

Σαρίδου, Χρυσάνθη, Παπαδοπούλου Βασιλεία (2010) Υποστηρίζοντας το παράδοξο: Εκπαιδευτικές πρακτικές για χαρισματικούς μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες στην τάξη του Γενικού Σχολείου, Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010.

Σκανδαλάκη, Ε. (2006). Χαρισματικοί μαθητές: Γενικά χαρακτηριστικά και τρόπος εκδήλωσης στην τάξη. Τρόποι στήριξης των μαθητών, προσαρμογή των διδακτικών στόχων. Εισήγηση στο Π.Ε.Κ. Πειραιά.

Τσιάμης, Α. (2006). Τα χαρισματικά παιδιά ζουν ανάμεσά μας. Αθήνα.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2004) Οδηγός για μαθητές με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα, Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, Αθήνα.